

بررسی اثرات طرح هدفمندی یارانه ها بر کیفیت زندگی روستائیان (مورد مطالعه: بخش احمدآباد مشهد)

مریم قاسمی^۱، محسن نوغانی^۲، عفت نورالهی^۳

۱- دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی - دانشگاه فردوسی مشهد

۲- دکتری علوم اجتماعی - دانشگاه فردوسی مشهد

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد

(magh30@um.ac.ir)

چکیده

امروزه بخش عمده ای از فقرا و محرومین کشور در نواحی روستایی زندگی می کنند با توجه به اینکه مبنای نظام پرداخت یارانه حمایت از قشرهای آسیب پذیر و بهبود زندگی آنها است، مطالعه حاضر به بررسی «کیفیت زندگی» روستائیان در بعد ذهنی یا بهزیستی ذهنی تحت تاثیر طرح اجرای مرحله اول طرح هدفمندی یارانه ها می پردازد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و واحد تحلیل خانوارهای روستایی است که با کمک ۱۵ متغیر به بررسی و مقایسه کیفیت ذهنی زندگی روستائیان در دو مقطع زمانی قبل و بعد از اجرای طرح هدفمندی یارانه ها می پردازد. میانگین کلیه متغیرها بجز زندگی در شرایط اضطراب آور قبل از اجرای طرح هدفمندی بیشتر از میانگین بعد از اجرای طرح هدفمندی بوده است به طوری که تمایل به فرزندآوری نسبت به قبل از اجرای طرح هدفمندی از ۲,۱۸ به ۱,۶۲، رضایت از زندگی از ۳,۵۲ به ۲,۶۱، احساس پیشرفت و بهتر شدن از ۳,۱۳ به ۲ کاهش یافته و زندگی در شرایط اضطراب آور از ۲,۳ به ۴,۰۵ افزایش یافته است. همچنین در مجموع میانگین کیفیت ذهنی زندگی روستائیان در قبل از طرح هدفمندی یارانه ها ۳,۳۷ ارزیابی شده است که این میانگین در بعد از طرح هدفمندی به ۲,۹۴ کاهش یافته است.

کلمات کلیدی: طرح هدفمندی یارانه ها، کیفیت زندگی، بهزیستی ذهنی، روستائیان، بخش احمدآباد مشهد

^۱ استادیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه فردوسی مشهد

^۲ دانشیار علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا - دانشگاه فردوسی مشهد

۱. مقدمه

در ایران تا سال ۱۳۸۹ همانند اغلب کشورهای در حال توسعه نحوه پرداخت یارانه (در قالب یارانه حامل‌های انرژی و ...) به صورت عام و فراگیر بود که این امر موجب اختلال در اهداف حمایتی یارانه‌ها می‌گردید. آشکار شدن تبعات منفی نحوه پرداخت که در تضاد با اهداف پرداخت یارانه و حمایت از اقشار فقیر بود، ضرورت هدفمندی یارانه‌ها و افزایش منافع حاصل از پرداخت یارانه به خانوارهای کم‌درآمد را بیشتر نمود. براین اساس طرح هدفمندی یارانه در آذر ۱۳۸۹ توسط دولت (معمار فضای جغرافیایی کشور) اجرا گردید. واضح است که هدف از اجرای طرح هدفمندی ایجاد سیستمی کارآمد جهت حمایت از اقشار آسیب‌پذیر جامعه مدنظر است به عبارت دیگر قصد دولت، تضمین حداقل سطح رفاه برای قشرهایی است، که در صورت فقدان چنین حمایتی قادر به دسترسی به این سطح از رفاه نخواهند بود (پژویان و امین رشتی، ۱۳۸۴: ۱۷) با توجه به اینکه هر گونه بهبود آشکاری در زندگی باعث ارتقاء کیفیت زندگی می‌گردد و با توجه به اینکه مبنای نظام پرداخت یارانه حمایت از قشرهای آسیب‌پذیر و بهبود زندگی آنها است (شریف زادگان، ۱۳۸۶: ۳۷۸ و دینی، ۱۳۸۴: ۱۱) مطالعه حاضر به بررسی «کیفیت زندگی» روستائیان در بعد ذهنی یا بهزیستی ذهنی تحت تاثیر طرح اجرای مرحله اول طرح هدفمندی یارانه‌ها می‌پردازد.

بر اساس تحقیقات کیفیت زندگی «مفهومی برای بررسی چگونگی تامین نیازهای انسانی و نیز معیاری برای درک رضایت و عدم رضایت افراد و گروهها از ابعاد مختلف زندگی است» (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۶: ۲-۴). از این رو با توجه به اهمیت کیفیت زندگی در توسعه و بهزیستی اجتماعات انسانی، تحلیل بهزیستی ذهنی بعد از اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها اهمیتی ویژه دارد. معمولاً کیفیت زندگی را مفهومی پیچیده و دو بعدی در نظر می‌گیرند که شامل بعد «ذهنی یا کیفی» می‌گردد که در تحقیق حاضر کیفیت زندگی در بعد ذهنی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سوال تحقیق به این صورت مطرح می‌گردد که آیا طرح هدفمندی یارانه‌ها توانسته است کیفیت زندگی روستائیان در بعد ذهنی را نسبت به قبل از اجرای طرح بهبود بخشد؟

امروزه کیفیت زندگی را می‌توان از جمله مفاهیم گسترده‌ای دانست که اهمیت آن به طور روز افزونی در بسیاری از عرصه‌های مطالعاتی رشته‌های مختلف علمی و دانشگاهی در حال گسترش است. به طوری که در چند دهه اخیر، شناخت، اندازه‌گیری و بهبود کیفیت زندگی از اهداف عمده افراد، محققان، برنامه‌ریزان و دولت‌ها بوده است. این عرصه علمی و تحقیقاتی مورد توجه تعداد زیادی از رشته‌ها از جمله روانشناسی، پزشکی، اقتصاد، علوم محیطی، جامعه‌شناسی و جغرافیا بوده و از این روست که بر اساس پایگاه داده‌های مؤسسه اطلاعات علمی از ۱۹۸۲ تا ۲۰۰۵، بیش از ۵۵ هزار تحقیق در مورد کیفیت زندگی صورت گرفته است (موزن، عزیزاده اقدم، ۱۳۹۱، ۱۵۰)

مرور ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که محققان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در خصوص نیاز به مطالعه کیفیت زندگی در نواحی روستایی با یکدیگر توافق دارند. این مطالعات غالباً وظایفی از قبیل آگاه کردن سیاست‌گذاران از روندهای کیفیت زندگی را بر عهده دارند. نتایج مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاستها، تدوین استراتژیهای مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی کمک کند و برنامه‌ریزان و مدیران را به منظور ارتقای کیفیت زندگی ساکنین این نواحی یاری رساند. علاوه بر این، مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به پایش و ارزیابی کارآیی سیاست‌ها و استراتژیهای اثرگذار بر کیفیت زندگی (من جمله طرح هدفمندی یارانه‌ها) در نواحی روستایی منجر شود. بررسی پیشینه تحقیق نشان می‌دهد تاکنون در مورد بررسی اثرات اجرای برنامه‌ها و تصمیم‌های کلان ملی بر کیفیت زندگی نواحی روستایی کشور خصوصاً طرح هدفمندی یارانه‌ها بر کیفیت زندگی مردم روستایی مطالعه‌ای مشاهده نگردید.

۲. روش انجام تحقیق

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است. واحد تحلیل خانوارهای روستایی در روستاهای مورد مطالعه بخش احمدآباد شهرستان مشهد است. خانوارهای نمونه در هر روستا به طور تصادفی انتخاب گردید سوالات پرسشنامه به مقوله‌هایی می‌پردازد که کیفیت زندگی روستائیان در بعد ذهنی خانوارهای روستایی را در دو مقطع زمانی (بعد و قبل از اجرای مرحله اول هدفمندی یارانه‌ها) مورد بررسی قرار می‌دهد. در این تحقیق ۱۵ شاخص جهت بررسی کیفیت زندگی در بعد ذهنی در نظر گرفته شد. ارزش گذاری داده‌ها عمدتاً با استفاده از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت انجام شد. اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه، با استفاده از روش‌های تجزیه و تحلیل آماری در نرم افزار SPSS انجام شد. آمار و اطلاعات لازم به شیوه‌های کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است بر اساس نتایج سرشماری ۱۳۹۰ بخش احمدآباد مشهد دارای ۵۸ آبادی دارای سکنه بوده است (سالنامه آماری استان خراسان رضوی، ۱۳۹۱: ۷۴). حجم روستاهای نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۰ و حجم خانوارهای مورد بررسی ۲۵۵ خانوار تعیین گردید. برای سنجش روایی، علاوه بر استخراج شاخص‌ها و سوالات پرسشنامه از مقاله‌ها و تحقیقات داخلی مشابه، پرسشنامه مورد نظر توسط اساتید راهنما و مشاور نیز مورد بازبینی قرار گرفت. علاوه بر این پرسشنامه در مرحله اصلاحی توسط ۳۰ نفر، از افراد نمونه تحقیق تکمیل گردید تا اطمینان حاصل شود که افراد پاسخگو، تمام سؤالات را درک کرده‌اند. سپس اصلاحات در سؤالات اعمال گردید (مرحله پیش‌آزمون). بررسی پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ انجام گرفت که مقدار آن ۰٫۸ بدست آمد. مشاهده می‌شود ضریب پایایی بدست آمده در حد بالا می‌باشد بدین ترتیب می‌توان گفت که تحقیق از قابلیت اعتماد و یا پایایی لازم برخوردار می‌باشد. در تحقیقات و مطالعات اخیر کیفیت زندگی بر دو روش شناسی عمده متمرکزند: در روش شناسی اول، از شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی قابل سنجش برای تعیین میزان و چگونگی تأمین نیازهای انسانی استفاده می‌شود؛ و در روش شناسی دوم، بر اساس گزارش‌های شخصی افراد از تجارب زندگی خود - که بهزیستی ذهنی نامیده می‌شود- سطح رضایتمندی آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد (که در تحقیق حاضر از روش

دومین همایش بین المللی توسعه روستایی
زمان برگزاری (مثال: ۲۹ و ۳۰ بهمن ماه) - مشهد مقدس

دوم استفاده شده است) در واقع شاخص های ذهنی کیفیت زندگی بر اطلاعات به دست آمده از گزارش های شخصی افراد از تجارب زندگی خود تمرکز دارند (رضوانی، منصوریان، ۱۳۸۷: ۲).

جدول ۱ - روستاهای مورد بررسی در تحقیق.

نام روستا	تعداد خانوار نمونه	درصد خانوار نمونه
رباط سفید	۵۹	۲۴,۱
دهسرخ	۲۱	۸,۶
امام تقی	۲۵	۱۰,۲
ابرش	۱۹	۷,۸
اسلام قلعه	۱۹	۷,۸
رباط خاکستری	۹	۳,۷
پیوه زن	۳۴	۱۳,۹
حسن آباد	۱۵	۶,۱
بش ساروج	۱۱	۴,۵
النگک امان آباد	۳۳	۱۳,۵
جمع	۲۴۵	۱۰۰

۳. چارچوب نظری

واژه کیفیت در لاتین Qual به معنی چیزی و چه و Quality به مفهوم چگونگی آمده و Qol از منظر واژگانی به معنی چگونگی زندگی و دربرگیرنده تفاوت های آن است که برای هر فرد، ویژه و یگانه و متفاوت با دیگران است. بر طبق گفته "فینوبیک، ناگلیر و برون (۱۹۹۶)", کیفیت زندگی مفهومی اجتماعی است و خود معنایی واقعی ندارد. بر اساس برداشت کامپ و همکاران، مفهوم کیفیت زندگی به طور عمیقی از تفکر مرتبط با سلامت نشأت می گیرد و دیدگاه واحدی درباره علت آن وجود ندارد. لذا کیفیت زندگی مفهومی چندوجهی، نسبی، و متأثر از زمان، مکان و ارزش های فردی و اجتماعی است که از یک سو، ابعاد عینی و بیرونی و از سوی دیگر، ابعاد ذهنی و درونی دارد. تاکنون قلمروهای مختلف و متفاوتی از کیفیت زندگی توسط صاحب نظران و محققان مطرح شده است:

جدول ۲ - قلمروهای کیفیت زندگی

محققان	قلمروهای کیفیت زندگی
هاگرتی و همکاران (۲۰۰۱)	در این مدل هفت قلمرو عبارتند از: روابط با خانواده، بهزیستی عاطفی، بهزیستی مادی، سلامت، کار و فعالیت های مولد، احساس بخشی از اجتماع بودن، امنیت شخصی ارائه شده است.
کامپل و همکاران (۱۹۷۶)	در گزارش کیفیت زندگی آمریکاییان، دوازده قلمرو خاص را برای مطالعه کیفیت زندگی مورد توجه قرار دادند، که عبارتند از: ازدواج، زندگی خانوادگی، بهداشت، همسایگی، دوستی، شغل، مکان زندگی، مسکن، معیار زندگی، تحصیلات، پس انداز، و سودمندی آموزش رسمی.
رنویک (۱۹۹۸)	سه قلمرو اساسی یعنی بودن، دارایی و شدن، و نیز زیر حوزه های مشترک مادی، اجتماعی، و اجتماع محلی را برای همه انسانها نشان داده است.
کومینز (۱۹۹۷)	هفت قلمرو که عبارتند از: رفاه مادی (زندگی استاندارد، درآمد، و اشتغال)، رفاه اجتماعی، رفاه عاطفی (فعالیت های تفریحی، فعالیت روانی یا مذهبی)، رفاه بهداشت و سلامت، حوزه امنیت، بهره وری و صمیمیت است. با توجه به این که این حوزه ها مبنای مقیاس کیفیت جامع زندگی را تشکیل می دهند به آنها حوزه های جامع کیفیت زندگی می گویند.
ریم (۲۰۰۰)	در این مدل سلامتی و سرزندگی به موازات هم و به عنوان دو بعد اصلی کیفیت زندگی در نظر گرفته شده و محیط فیزیکی (کیفیت محیطی، ویژگی های محیطی و محل سکونت) و محیط اجتماعی (کیفیت اجتماعی، شیوه زندگی، و ویژگی های فردی و کیفیت محیط محلی) به عنوان زیر مجموعه دو بعد سلامتی و سرزندگی هستند.
وینگوتو (۲۰۰۳)	مدلی تحت عنوان تئوری تلفیقی کیفیت زندگی که در آن ماهیت زندگی می تواند شامل طیفی از ذهنیات تا عینیات باشد که این طیف در بر گیرنده احساس رفاه، رضایت از زندگی، تعادل بیولوژیکی، درک توانایی های خود، تحقق نیازها و عوامل عینی از قبیل درآمد، وضعیت ازدواج و یا تحصیلات باشد. به طور کلی این مدل بیان می کند که کیفیت زندگی شامل سه بعد اساسی ذهنی، عینی و بعد وجودی - یا هستی گراییانه - است که هر یک در تعادل با دیگری است.

مآخذ: رضوانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۲

بخشهای زیادی درباره قلمروهای مورد استفاده در مطالعه کیفیت زندگی وجود دارد، اما عمدتاً جهت اندازه گیری کیفیت زندگی از دو دسته شاخصهای عینی و شاخصهای ذهنی استفاده می شود. علی رغم اختلاف نظرهایی که در تعریف کیفیت زندگی وجود دارد، توافقی ادراکی در میان متخصصین وجود دارد که بر مبنای آن بیشتر متخصصین کیفیت زندگی را شامل ابعاد مثبت، و مفهومی چند بعدی می دانند و آنچه در این ادراک مسلم است، این است که ارزیابی کیفیت زندگی عمدتاً توسط «شاخص های عینی» و «شاخص های ذهنی» صورت می گیرند (حاتمی نژاد و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۲۴)

کیفیت زندگی در بعد ذهنی برداشت افراد از شرایط زندگی ایشان را منعکس می کند و با استفاده از شاخص های ذهنی قابل اندازه گیری است. شاخص های ذهنی به معنای ارزیابی افراد از شرایط عینی ایشان است (داس، ۲۰۰۸). این شاخص ها از پرسشنامه هایی که مخاطبان در رابطه با ارزیابی شخصی، میزان رضایت و برداشت از شرایط پیرامونی از شرایط زندگی خویش پر می کنند استخراج می شود. کیفیت زندگی ذهنی می تواند با استفاده از رضایت عمومی از شرایط زندگی معمولاً با استفاده از پاسخ شهودی یا منطقی اندازه گیری می شود در حالت پاسخ شهودی از افراد راجع به وضعیت کلی ایشان پرسش می شود. این در حالی است که در حالت پاسخ منطقی افراد در ابتدا در خصوص برداشت خود از مولفه های مختلف از جمله مسکن، محیط فیزیکی، امنیت و غیره پرسش می شوند و سپس در مورد احساس ایشان از وضعیت کلی زندگی سوال می شود. بنابراین افراد می توانند پاسخ منطقی ارائه دهند. لی (۲۰۰۸) در تحقیق خود عنوان کرده است که اندازه گیری توأم پاسخهای شهودی و منطقی کمک می کند که آیا بعد از اینکه افراد متوجه شدند تا چه اندازه در مورد مولفه های مختلف زندگی رضایت دارند، تغییری در دیدگاه افراد در خصوص وضعیت زندگی ایشان به وجود می آید یا خیر. همچنین ابراهیم و چانگ (۲۰۰۳) در مطالعات خود به این نتیجه رسیدند که استفاده همزمان از هر دو پاسخ ها برای رسیدن به یک اندازه گیری دقیق نیز کمک خواهد کرد در این تحقیق هر دو پاسخ شهودی و منطقی اندازه گیری می شود. در عین حال پاسخ منطقی برای تحلیل بیشتر کیفیت زندگی ذهنی انتخاب و مورد استفاده قرار می گیرد (سالاری، ۱۳۹۲: ۱۶).

۴. یافته های تحقیق

از تعداد ۲۴۵ نفر پاسخگو، ۲۰۴ نفر مرد (معادل ۸۳،۳ درصد) و ۴۱ نفر زن (معادل ۱۶،۷ درصد) بوده اند. میانگین سنی پاسخگویان ۴۵ سال بوده است، بیشتر پاسخگویان (۳۸،۸ درصد) دارای تحصیلات ابتدایی بوده اند. ۱۶،۳ درصد بی سواد و تنها ۵ نفر یا ۲ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات عالی بوده اند. ۹،۴ درصد پاسخگویان تحت پوشش سازمان های حمایتی کمیته امداد و بهزیستی و... می باشند شغل ۳۵ درصد پاسخگویان، کشاورزی؛ ۶ درصد صنعت، ۵۵ درصد خدمات و ۳ درصد آن را غیرفعالین (شامل: بازنشسته، خانه دار، بیکار) بوده است. جدول ۳ و ۴ ارزیابی کیفیت زندگی روستائیان به لحاظ شاخص های بهزیستی ذهنی را در دو مقطع قبل و بعد از طرح هدفمندی نشان می دهد. مطابق جداول ۳ و ۴ در برخی از شاخص ها نسبت به قبل از هدفمندی تفاوت محسوس مشاهده می شود: در «امیدواری به بهبود وضعیت زندگی نسبت به گذشته در آینده» در قبل از طرح هدفمندی ۳۶،۶ درصد پاسخگویان گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند حال اینکه بعد از طرح هدفمندی تنها ۱۲،۲ درصد گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند. از نظر متغیر «رضایت از زندگی» در قبل از طرح هدفمندی ۵۳،۴ درصد پاسخگویان گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند حال اینکه بعد از طرح هدفمندی تنها ۲۲،۴ درصد گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند. از نظر متغیر «احساس پیشرفت و بهتر شدن» در قبل از طرح هدفمندی ۳۱،۱ درصد پاسخگویان گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند حال اینکه بعد از طرح هدفمندی تنها ۹،۴ درصد گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند. از نظر متغیر «احساس عدالت اجتماعی و رفع تبعیض» در قبل از طرح هدفمندی ۱۶،۳ درصد پاسخگویان گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند حال اینکه بعد از طرح هدفمندی تنها ۱۲،۳ درصد گزینه زیاد و خیلی زیاد را انتخاب نموده اند.

جدول ۳- ارزیابی کیفیت زندگی ذهنی روستائیان قبل از طرح هدفمندی یارانه ها

شاخص های بهزیستی ذهنی قبل از طرح هدفمندی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
تمایل به فرزندآوری	۴۳،۳	۱۵،۵	۲۲،۴	۱۷،۱	۱،۶
امیدواری به بهبود وضعیت زندگی نسبت به گذشته در آینده	۳،۳	۱۶،۷	۴۳،۷	۳۰،۶	۵،۷
تمایل به شرکت در انتخابات	۲،۰	۴،۹	۲۵،۷	۴۲،۴	۲۴،۹
تمایل به شرکت در مناسبت های ملی (۲۲ بهمن و...)	۱۳،۵	۱۳،۱	۳۰،۶	۲۵،۳	۱۷،۶
اشتیاق به کار و فعالیت	۰،۸	۶،۵	۳۵،۵	۴۸،۲	۹،۰
رضایت از زندگی	۱،۲	۶،۵	۳۸،۸	۴۶،۱	۷،۳
احساس پیشرفت و بهتر شدن	۲،۴	۱۶،۷	۴۹،۱۸	۲۷،۸	۳،۳
احساس عدالت اجتماعی و رفع تبعیض	۱۵،۹	۲۹،۸	۳۸،۰	۱۱،۸	۴،۵
رضایت از شغل	۲،۰	۱۶،۳	۴۰،۸	۳۳،۵	۷،۳
علاقه به ازدواج در روستا	۱،۶	۴،۵	۱۳،۹	۳۹،۲	۴۰،۸
علاقه به زندگی در روستا	۱،۶	۷،۳	۲۸،۲	۲۹،۰	۳۳،۹
تمایل به مهاجرت به شهر	۴۰،۴	۲۱،۲	۲۴،۵	۹،۴	۴،۵
زندگی در شرایط اضطراب اور	۱۱،۴	۵۱،۸	۳۱،۴	۵،۳	۰
رضایت کلی از وضعیت امنیت در روستا	۱،۲	۱۰،۶	۲۸،۶	۳۵،۵	۲۴،۱
تمایل به فراگیری آگاهی ها و مهارت های نوین	۱۹،۲	۱۷،۶	۳۴،۳	۱۵،۹	۱۳،۱

مآخذ: یافته های تحقیق ۱۳۹۳

جدول ۴- ارزیابی کیفیت زندگی ذهنی روستائیان قبل از طرح هدفمندی یارانه ها

دومین همایش بین المللی توسعه روستایی
زمان برگزاری (مثال: ۲۹ و ۳۰ بهمن ماه) - مشهد مقدس

شاخص های بهزیستی ذهنی بعد از طرح هدفمندی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
تمایل به فرزندآوری	۵۶,۳	۲۹,۰	۱۱,۸	۲,۴	۰,۴
امیدواری به بهبود وضعیت زندگی نسبت به گذشته در آینده	۳۰,۲	۳۶,۳	۲۱,۲	۱۱,۴	۰,۸
تمایل به شرکت در انتخابات	۶,۱	۹,۴	۲۸,۶	۳۰,۶	۲۵,۳
تمایل به شرکت در مناسبت های ملی (۲۲ بهمن و ...)	۱۵,۱	۱۴,۷	۲۹,۴	۲۱,۶	۱۹,۲
اشتیاق به کار و فعالیت	۴,۵	۵,۷	۳۵,۹	۴۲,۴	۱۱,۴
رضایت از زندگی	۲۲,۴	۱۸,۴	۳۶,۷	۲۰,۴	۲,۰
احساس پیشرفت و بهتر شدن	۴۲,۹	۲۵,۳	۲۲,۴	۸,۲	۱,۲
احساس عدالت اجتماعی و رفع تبعیض	۳۵,۵	۲۶,۳	۲۵,۳	۹,۴	۲,۹
رضایت از شغل	۶,۱	۱۶,۳	۳۸,۸	۳۱,۴	۷,۳
علاقه به ازدواج در روستا	۳,۳	۶,۵	۱۴,۷	۳۱,۰	۴۴,۵
علاقه به زندگی در روستا	۲,۰	۹,۰	۲۶,۹	۲۴,۵	۳۷,۶
تمایل به مهاجرت به شهر	۴۴,۵	۱۶,۳	۲۴,۵	۸,۲	۶,۵
زندگی در شرایط اضطراب آور	۲,۰	۷,۸	۱۸,۸	۲۵,۳	۴۶,۱
رضایت کلی از وضعیت امنیت در روستا	۱۰,۶	۱۱,۰	۱۹,۲	۲۹,۸	۲۹,۴
تمایل به فراگیری آگاهی ها و مهارت های نوین	۱۹,۶	۱۵,۹	۳۳,۵	۱۶,۳	۱۴,۷

مآخذ: یافته های تحقیق ۱۳۹۳.

به منظور پاسخگویی به سوال تحقیق از آزمون ویلکاکسون به جهت عدم توزیع نرمال داده ها مطابق جدول ۵ استفاده می شود. بجز ۵ متغیر «اشتیاق به کار و فعالیت»، «علاقه به ازدواج در روستا»، «علاقه به زندگی در روستا»، «تمایل به مهاجرت به شهر» و «تمایل به فراگیری آگاهی ها و مهارت های نوین» اختلاف میانگین در سایر متغیرها در قبل و بعد از طرح هدفمندی معنی دار شده است.

جدول ۵- ارزیابی کیفیت ذهنی زندگی روستاییان در دو بازه زمانی قبل و بعد از پرداخت نقدی یارانه ها بر حسب آزمون ویلکاکسون

شاخص	میانگین		رتبه			محاسبه شده Z	سطح معناداری
	قبل از هدفمندی	بعد از هدفمندی	رتبه مثبت	رتبه منفی	رتبه برابر		
تمایل به فرزندآوری	۲,۱۸	۱,۶۲	۸۳	۴	۱۵۸	-۷,۸۰۱	۰,۰۰۰
امیدواری به اینکه وضعیت زندگی در آینده بهتر از گذشته خواهد شد	۳,۱۹	۲,۱۶	۱۶۱	۲۱	۶۳	-۹,۸۷۱	۰,۰۰۰
تمایل به شرکت در انتخابات	۳,۸۳	۳,۶۰	۵۱	۱۰	۱۸۴	-۵,۰۱۸	۰,۰۰۰
تمایل به شرکت در مناسبت های ملی (۲۲ بهمن و ...)	۳,۲۰	۳,۱۵	۱۵	۱۲	۲۱۸	-۱,۲۳۴	۰,۰۲۱
اشتیاق به کار و فعالیت	۳,۵۸	۳,۵۱	۲۵	۳۳	۱۸۷	-۰,۵۹۶	۰,۵۵۱
رضایت از زندگی	۳,۵۲	۲,۶۱	۱۲۸	۱۶	۱۰۱	-۹,۲۶۳	۰,۰۰۰
احساس پیشرفت و بهتر شدن	۳,۱۳	۲,۰۰	۱۷۰	۲۴	۵۱	-۱۰,۶۱۱	۰,۰۰۰
احساس عدالت اجتماعی و رفع تبعیض	۲,۵۹	۲,۱۷	۸۳	۲۷	۱۳۵	-۵,۸۸۲	۰,۰۰۰
رضایت از شغل	۳,۲۸	۳,۱۸	۲۸	۲۶	۱۹۱	-۱,۸۴۰	۰,۰۴۶
علاقه به ازدواج در روستا	۴,۱۳	۴,۰۷	۲۱	۲۳	۲۰۱	-۱,۴۴۷	۰,۱۴۸
علاقه به زندگی در روستا	۳,۸۶	۳,۸۷	۱۹	۲۹	۱۹۷	-۰,۲۴۶	۰,۸۰۶
تمایل به مهاجرت به شهر	۲,۱۶	۲,۱۵	۳۳	۲۶	۱۸۶	-۰,۲۷۱	۰,۷۸۶
زندگی در شرایط اضطراب آور	۲,۳۰	۴,۰۵	۹	۱۹۲	۴۴	۱۱,۸۵۰	۰,۰۰۰
رضایت کلی از وضعیت امنیت در روستا	۳,۷۱	۳,۵۶	۵۹	۵۲	۱۳۴	-۱,۸۹۹	۰,۰۴۸
تمایل به فراگیری آگاهی ها و مهارت های نوین	۲,۸۶	۲,۹۱	۱۲	۲۰	۲۱۳	-۱,۶۷۳	۰,۰۹۴

مآخذ: یافته های تحقیق ۱۳۹۳.

مطابق جدول ۵ میانگین کلیه متغیرها بجز زندگی در شرایط اضطراب آور قبل از اجرای طرح هدفمندی بیشتر از میانگین بعد از اجرای طرح هدفمندی بوده است و در برخی از متغیرها اختلاف میانگین ها زیاد است. به طوری که تمایل به فرزندآوری نسبت به قبل از اجرای طرح هدفمندی از ۲,۱۸ به ۱,۶۲ کاهش یافته است، رضایت از زندگی از ۳,۵۲ به ۲,۶۱، احساس پیشرفت و بهتر شدن از ۳,۱۳ به ۲ کاهش یافته و زندگی در شرایط اضطراب آور از ۲,۳ به ۴,۰۵ افزایش یافته است.

جدول ۶- ارزیابی کیفیت ذهنی زندگی روستاییان در دو بازه زمانی قبل و بعد از پرداخت نقدی یارانه ها بر حسب آزمون ویلکاکسون

شاخص	میانگین		رتبه			محاسبه شده Z	سطح معناداری
	قبل از هدفمندی	بعد از هدفمندی	رتبه مثبت	رتبه منفی	رتبه برابر		

۰,۰۰۰	-۱۱,۸۴	۴	۲۸	۲۱۳	۲,۹۴	۳,۳۷	کیفیت زندگی در بعد ذهنی
-------	--------	---	----	-----	------	------	-------------------------

مآخذ: یافته های تحقیق ۱۳۹۳.

مطابق جدول ۶ میانگین کیفیت ذهنی روستائیان در قبل از طرح هدفمندی یارانه ها ۳,۳۷ ارزیابی شده است که این میانگین در بعد از طرح هدفمندی به ۲,۹۴ کاهش یافته است.

۵. نتیجه گیری

با توجه به اینکه هر گونه بهبود آشکاری در زندگی باعث ارتقاء کیفیت زندگی می گردد و با توجه به اینکه مبنای نظام پرداخت یارانه حمایت از قشرهای آسیب پذیر و بهبود زندگی آنها است، مطالعه حاضر به بررسی «کیفیت زندگی» روستائیان در بعد ذهنی یا بهزیستی ذهنی تحت تاثیر طرح اجرای مرحله اول طرح هدفمندی یارانه ها می پردازد. در مطالعه موردی تحت تاثیر اجرای طرح هدفمندی یارانه ها ۱۵ متغیر مورد سنجش و آزمون قرار گرفت. نتایج این تحقیق نشان داد که میانگین کیفیت زندگی روستائیان در بعد ذهنی از ۳,۳۷ به ۲,۹۴ در بعد از اجرای هدفمندی یارانه ها کاهش یافته است. لذا نتایج بر عدم موفقیت طرح هدفمندی در دستیابی به بهبود کیفیت زندگی در بعد ذهنی از دیدگاه خانوارهای روستایی دلالت دارد.

منابع

۱. پژوهشگران، جمشید، امین رشتی، ن، ۱۳۸۱، "یارانه و خطاهای نوع اول و دوم"، پژوهشنامه اقتصادی بهار ۱۳۸۱؛ ۱(۲) (پیاپی ۴).
۲. حاتمی نژاد، حسین؛ ایوب منوچهری میانداوب؛ امین فرجی ملائی و صامت فرهادی(۱۳۹۰)، «تحلیل کیفیت زندگی روستاهای ادغام شده در شهر-مطالعه موردی: شهر میانداوب» مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۶، بهار و تابستان ۱۳۹۰.
۳. دینی ترکمانی، علی(۱۳۸۶)، «اقتصاد یارانه»، مجموعه مقالات همایش اقتصاد یارانه، تهران: وزارت بازرگانی، انتشارات دانشگاه امام صادق(ع)، اول.
۴. رضوانی محمد رضا؛ منصوریان، حسین(۱۳۸۷)، «سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص ها، مدلها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی» فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۷.
۵. رضوانی، محمدرضا؛ سید علی بدری؛ فرخنده سپهوند و سعید رضا اکبریان رونیزی، (۱۳۹۱)، «گردشگری خانه های دوم و اثرات آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی - مطالعه موردی: بخش رودبار قصران، شهرستان شمیرانات»، مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، سال چهارم، شماره سیزدهم، تابستان ۱۳۹۱.
۶. سالاری، سید محمد (۱۳۹۲)، مطالعه تطبیقی کیفیت زندگی در محلات شهر مشهد، (مطالعه موردی: محلات منطقه یک مشهد)، پایان نامه کارشناسی ارشد، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
۷. محمودی، عادل(۱۳۹۰)، «تحلیل تطبیقی شاخص های کیفیت زندگی در محلات فرسوده درون شهری - نمونه موردی: محله های خانی آباد و شوش منطقه ۱۲ شهر تهران»، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته شهرسازی گرایش برنامه ریزی شهری و منطقه ای، دانشگاه تربیت مدرس.
۸. مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان خراسان رضوی، ۱۳۹۱.
۹. موزن، احمد؛ علیزاده اقدم، محمد باقر(۱۳۹۱)، «بررسی کیفیت زندگی شهری: مدلی برای سنجش و رتبه بندی استان های ایران با استفاده از تحلیل خوشه ای» مجله جامعه شناسی ایران، دوره سیزدهم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۱.